

Eén euro per mantelzorg

Continuering Vlaams Mantelzorgbeleid

Met deze nota vragen we de onderhandelaars van de Vlaamse regering om aandacht te hebben voor de cruciale rol van de mantelzorg in onze maatschappij. Daarnaast benadrukken we de vooruitgang die al geboekt is binnen het huidige Vlaams Mantelzorgplan 2022-2024. Die wensen we te continueren.

We streven ernaar om de opgezette initiatieven duurzaam te verankeren in het Vlaamse zorg- en welzijnslandschap en deze uit te breiden, zodat we een blijvend effect voor mantelzorgers kunnen garanderen.

De grote meerwaarde van het [huidige Vlaams Mantelzorgplan 2022-2024](#) ligt in zijn transversale karakter. Vanaf het begin hebben we ervoor gekozen om verschillende beleidsdomeinen¹ en een grote groep aan stakeholders uit die beleidsdomeinen² nauw te betrekken. Deze brede samenwerking is essentieel omdat mantelzorg een zaak is van iedereen.

1 euro per mantelzorg per jaar vanaf 2025

Eén op de drie Vlamingen³ vervult de rol van mantelzorg. Om deze groep effectief te ondersteunen, is het cruciaal te voorkomen dat mantelzorgers afhaken, waardoor de druk op professionele zorg verder vergroot. Daarom vragen wij een bijdrage van 1 euro per mantelzorg, wat neerkomt op 2.000.000 euro per jaar.

Voor de duurzame verankering van de initiatieven gekoppeld aan het Vlaams Mantelzorgplan 2022-2024 is een uitbreiding van middelen essentieel. Zonder deze versterking dreigen de realisaties (cf. Realisaties met 1 miljoen euro vanuit de relancemiddelen) die mogelijk waren dankzij de huidige eenmalige financiering in 2023-2024 slechts een tijdelijk effect te hebben. We pleiten daarom voor voortzetting van het mantelzorgbeleid met zowel structurele als projectmatige middelen. De structurele middelen moeten bestaande resultaten verankeren. De projectmatige middelen geven de mogelijkheid om nieuwe initiatieven op te starten, op basis van de vastgestelde noden door de betrokken stakeholders. Dit vergroot de geloofwaardigheid van de intentie van de Vlaamse regering om echt in te zetten op de herkenning, erkenning en ondersteuning van mantelzorgers.

¹ Monitoringcomité Vlaams Mantelzorgplan 2022-2024: Departement Zorg, Departement Werk en Sociale Economie, Departement Onderwijs, Departement Cultuur, Jeugd en Media, Agentschap Opgroeien, Vlaams Agentschap Personen met een Handicap.

² Zie bijlage 1

³ Bracke, M., Mortelmans, D., Declercq, A., Raeymaeckers, P., De Koker, B., Heylen, L. (2022). Zorgenquête 2021: Inhoudelijk rapport. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Maatschappelijke relevantie van mantelzorg

Het onderzoek van Desmedt *et al.* (2016) toont de belangrijke economische waarde van mantelzorg in het Vlaams Gewest. Als alle uren die mantelzorgers besteden aan hulp zouden worden betaald, zou dit een jaarlijkse kost van 11,38 miljard euro betekenen.

Daarnaast vertegenwoordigen mantelzorgers alleen al in de ouderenzorg het equivalent van 121.000 voltijdse zorgaanbieders^{4,5}. Vlamingen die hulp of ondersteuning nodig hebben omwille van een langdurige ziekte, gezondheidsproblemen, een beperking of psychische kwetsbaarheid, ontvangen deze in bijna 7 op de 10 gevallen van familie, vrienden, buren of kennissen.

Mantelzorg heeft ook aanzienlijke maatschappelijke en menselijke kosten, bijvoorbeeld wanneer mantelzorgers door overbelasting ziek worden en een beroep doen op de ziekteverzekering. Desmedt *et al.* (2016) schatten dat mantelzorgers dagelijks € 0,6 miljoen kosten aan de ziekteverzekering, gebaseerd op de aanname dat 6% van de werkende mantelzorgers ziek wordt door zorgbelasting.

Overzicht van de huidige middelen

In de tabel hieronder staat een weergave van de huidige uitgaven van de Vlaamse overheid in het kader van mantelzorg, verdeeld over de verschillende juridische entiteiten.

	Reguliere middelen (2024)	Vlaams Mantelzorgplan (2024) – eenmalige middelen in kader van relance	
Zes erkende verenigingen voor mantelzorgers en gebruikers	€ 775.281,72	/	
Vlaams Mantelzorgplatform	/	Relancemiddelen € 443.750,00	
VIVEL (VEM)	€ 154.000,00	Relancemiddelen € 56.250,00 Projectmiddelen € 82.000,00	
TOTAAL	€ 929.281,72	€ 582.000,00	1.511.281,72

⁴ Studie Ouderenzorg (2016) Solidaris – studiedienst/onderzoek en ontwikkeling

⁵ Vanderleyden, L. & Moons, D. (2012), Zorg en ondersteuning tussen en binnen generaties: wie zorgt voor wie?, In: Vanderleyden, L. & Callens, M. (eds.) Generaties en solidariteit in woord en daad, SVR-studie 2012/1, Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, pp. 27-50.

Concreet voorstel vanaf 2025

Dit betekent dat de Vlaamse overheid jaarlijks 929.281,72 euro besteedt aan mantelzorg. Gezien de maatschappelijke meerwaarde van mantelzorg, het grote aantal mantelzorgers in Vlaanderen én de gerealiseerde resultaten met extra injectie van middelen in 2023 en 2024, vragen we:

- een bijkomende structurele financiering van 50.000 euro per mantelzorgvereniging en dus een totaalbudget van 300.000 euro om de huidige opdrachten zoals opgenomen in het woonzorgdecreet ten gronde te kunnen opnemen EN projecten in functie van het Vlaams Mantelzorgplan 2022-2024 structureel te verankeren en te verbreden.
- bijkomende projectfinanciering voor de continuering van het mantelzorgbeleid, waaronder de coördinatie, communicatie en innovatieve projecten.

	Reguliere middelen (jaarlijks)	Vlaams Mantelzorgplan (jaarlijks)	
Zes erkende verenigingen voor mantelzorgers en gebruikers	€ 1.075.281,72	/	
Vlaams Mantelzorgplatform	/	€ 723.718,28	
VIVEL (VEM)	€ 154.000,00	€ 82.000,00	
TOTAAL	€ 1.229.281,72	€ 805.718,28	€ 2.035.000

Waarvoor we de middelen zullen aanwenden

Met de uitbreiding van reguliere middelen zullen we de huidige projecten verankeren en verduurzamen binnen de reguliere werking van de mantelzorgverenigingen.

Daarnaast vinden we innovatie belangrijk om op zoek te gaan naar antwoorden op diverse mantelzorgvraagstukken. Via de projectmiddelen voorzien we de komende jaren onderstaande acties.

Jonge Mantelzorgers

Verankering en verbreding van het huidige project:

- Uitbreiding van het aantal mantelzorgvriendelijke (secundaire) scholen in Vlaanderen en verderzetting en uitbreiding van het lerend netwerk voor secundaire scholen over jonge mantelzorg.
- Uitbreiding van het aantal hogescholen en universiteiten die een structureel ondersteuningsbeleid voor jonge, studerende mantelzorgers hebben, aan de hand van een apart mantelzorgstatuut, via sensibilisering en door inzet op welzijn/veerkracht.
- Opstart lerend netwerk van hoger onderwijsinstellingen, naar analogie met het Nederlandse initiatief 'Strategische Alliantie Jonge Mantelzorgers', met als doel

Vlaams Mantelzorgplatform

Maatschappelijke zetel: Haachtsesteenweg 579, 1031 Brussel

Ond. Nr. 680.719.769 | RPR Brussel

www.mantelzorgers.be

aandacht voor jonge mantelzorgers structureel onder de aandacht te houden en te streven naar ondersteuning in elke hogeschool en universiteit in Vlaanderen.

- Blijvende aandacht op jongemantelzorgers.be (onderdeel van mantelzorgers.be). De website wordt verder gepromoot als centrale hub voor informatie en ondersteuning voor en over jonge mantelzorgers
- Jaarlijkse organisatie van de Week van de Jonge Mantelzorger zodat meer jongeren zich herkennen als jonge mantelzorger (sensibiliserend initiatief) en de weg vinden naar ondersteunend aanbod op jongemantelzorgers.be.

Bijkomende acties om jonge mantelzorgers te ondersteunen:

- Er zijn geen duidelijke cijfers in Vlaanderen over jonge mantelzorg in het basisonderwijs. In de praktijk zien we dat er ook heel wat kinderen onder de 12 jaar opgroeien in een gezin met iemand met een zorg- of ondersteuningsnood. We willen zicht krijgen op deze doelgroep en aangepaste methodieken ontwikkelen om hen te ondersteunen.
- Hulp- en zorgverleners die met kinderen en jongeren werken, hebben niet altijd voldoende kennis of ervaring met mantelzorg. We zien kansen in samenwerking met Overkophuizen, JAC's, Awel, etc. om via hen nog meer jonge mantelzorgers de gepaste ondersteuning te bieden.

Werk en mantelzorg

Verankering en verbreding van het huidige project rond begeleiding van werkgevers naar een mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid:

- Verkennen en onderzoeken hoe we de trajecten op de werkvloer kunnen verduurzamen. Bv. via de verduurzaming van het lerend netwerk met werkgevers.

Bijkomende acties om mantelzorgers die (nog) niet aan de slag zijn te ondersteunen:

- Onderzoeken hoe we mantelzorgers beter kunnen ondersteunen om weer aan de slag te gaan na een langdurige ziekte, na periode van werkloosheid of na vrijwillige uittrede van de arbeidsmarkt.
- Jonge mantelzorgers die voor het eerst werk zoeken ondersteunen en begeleiden zodat zij alle kansen krijgen om werk en zorg te combineren.

Mantelzorgers betrekken bij scharniermomenten in de zorg

Verankering en verbreding van het huidige project

- Verduurzaming van tools voor mantelzorgvriendelijke ziekenhuizen: ziekenhuizen begeleiden in het uitrollen van een mantelzorg-ondersteunend beleid, na de inspiratiemomenten en de publicatie van een inspiratiegids die werden georganiseerd in kader van het huidige plan.
- Verdere begeleiding van de LOK (Lokale kwaliteitsgroepen) pakketten voor huisartsen in samenwerking met Thomas More en Domus Medica, zodat deze maximaal kunnen aangeboden worden.
- Begeleiding en ondersteuning van de e-learning (voor verzorgenden en zorgkundigen, ontwikkeld in kader van het huidige plan) door in te kantelen in een breder vormingspakket voor verzorgenden en zorgkundigen. Door het individueel leertraject

van de e-learning te koppelen aan uitwisseling met collega's (via intervisie in een navorming) versterken we het leerproces.

Bijkomende acties om mantelzorgers beter te ondersteunen:

- Verbreding van het ontwikkelde materiaal door in te zetten op scharniermomenten bij personen met een psychische kwetsbaarheid en personen met een handicap.
- Inzetten op bijkomende scharniermomenten o.a. door mantelzorgers van bij de start van het zorgproces te betrekken. Zo zetten we nog sterker in op preventie om overbelasting en uitval van de mantelzorgers te voorkomen.

Psychosociale ondersteuning van mantelzorgers

Verankering en verbreding van het huidige project

- Elke mantelzorgers moet de kans krijgen om deel te nemen aan psycho-educatie om zo sterker te kunnen staan in de rol die zij opnemen ten aanzien van de persoon met een zorg-en-ondersteuningsnood. Op vandaag zijn er nog opportuniteiten in het projectplan om kwetsbare doelgroepen te bereiken. Hier moet verder proactief op ingezet worden, met de omgevingsanalyses die zorggraden maakten als basis. We zien een uitbreiding van het aantal zorggraden dat hierop inzet.

Communicatie en sensibilisering

Voor zowel brede als doelgerichte sensibilisering en activatie rond mantelzorg blijven verdere inspanningen en herhaling in communicatie nodig. (H)erkenning rond mantelzorg werd vergroot door de campagne in kader van het huidige Vlaams Mantelzorgplan 2022-2024. Dit verhaal willen we continueren, waarbij we verder willen inzetten op activatie van specifieke doelgroepen (bv. aan de hand van mediapartnerships).

Bijlagen

Realisaties met 1 miljoen euro vanuit de relancemiddelen tijdens 2022–2024

Jonge mantelzorgers

Focus op algemene en specifieke sensibilisering en ondersteuning in het onderwijs:

- Creatie van website www.jongemantelzorgers.be met informatie voor jonge mantelzorgers en over jonge mantelzorg voor het onderwijs en professionals uit zorg en welzijn.
- Creatie van sensibiliserende materialen voor het secundair en hoger onderwijs, beschikbaar via de [website](#), met perslancering in april 2024, sensibilisering via onderwijs-specifieke kanalen zoals Smartschool en CLB online.
- Organisatie van de eerste [Week van de Jonge Mantelzorg](#) in Vlaanderen, van 21 tot en met 25 oktober 2024.
- Tien secundaire scholen startten het traject '[Mantelzorgvriendelijke scholen](#)'.
- Opstart lerend netwerk voor secundaire scholen over jonge mantelzorg.
- 10 scholen speelden het [scholen spel](#)
- Creatie en uitrol van een [inspiratiegids jonge mantelzorgers](#) in het hoger onderwijs met concrete handvaten om jonge mantelzorgers te ondersteunen in hogescholen en universiteiten. Opgesteld met experts uit het hoger onderwijs en jonge mantelzorgers. Verspreiding via de website, contactpersonen in HOI, VLHORA, VLIR...⁶
- Uitbouw van netwerk in de onderwijssector: draagvlak bij secundair onderwijs, hoger onderwijs en overkoepelende instanties om in te zetten op deze doelgroep.

Werk en Mantelzorg

- Inzetten op een [mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid](#) ten einde een verschil te maken voor de werkende mantelzorg. Elf ondernemingen zijn aan de slag en zeven andere hebben de intentie uitgesproken om te willen starten, zowel in de non-profit als in de profit sector.
- Sensibilisering via de sociale partners (Boerenbond, Verso, VOKA, ACV en ABBV), de preventie- en arbeidsgeneeskundige diensten en commerciële managementspelers die wensen in te zetten op het thema via 26 webinars en informatieve sessies (bereik van 950-tal deelnemers).
- Werkgevers bepalen zelf, aan de hand van een [menukaart](#) die gaat van informeren tot implementeren, in welke mate ze wensen in te zetten op een mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid.
- Opstarten van een lerend netwerk met de werkgevers die gestart zijn met een implementatietraject.

⁶ HOI: Hoger Onderwijsinstellingen, VLHORA: Vlaamse Hogescholenraad, VLIR: Vlaamse Interuniversitaire Raad.

- In samenwerking met [HR-magazine](#) wordt een good practice voorgesteld op het jaarlijks HR-design congres (28-29/11) met ook een publicatie in hun magazine.

Scharniermomenten

In 2024 werd de keuze gemaakt om in te zetten op drie scharniermomenten: opname en ontslag in het ziekenhuis, verhuis naar een residentiële setting en de start van een palliatieve situatie.

- Met HOGENT ontwikkelden we een inspiratiegids en organiseerde we [inspiratiemomenten](#) voor ziekenhuizen om een mantelzorg-ondersteunend beleid op te zetten.
- Per scharniermoment creëren van een [lerend netwerk](#) voor begeleidend zorgpersoneel. Hiermee bieden we een interdisciplinair platform aan om goede voorbeelden met elkaar te kunnen delen.
- Samen met Thomas More en Domus Medica ontwikkelen van een specifiek vormingsaanbod voor huisartsen rond het belang van het tijdig betrekken van mantelzorgers in het zorgproces. Dit aanbod is gemaakt voor de Lokale kwaliteitsgroepen (LOK) van huisartsen en komt in het doorlopend aanbod terecht (eind 2024).
- Met Thomas More, Zorggezind en VVSG de ontwikkeling van een e-learning mantelzorg voor verzorgenden/zorgkundigen in de thuiszorg. Deze e-learning loopt in samenwerking met verzorgenden/zorgkundigen zelf zodat het aangepast is aan de noden van de doelgroep. Ontwikkelen van een mantelzorgtoets voor opleidingen en navorming van verzorgenden in overleg met de aanbieders.
- Opleidingen voor maatschappelijk werkers van de Diensten Maatschappelijk Werk van ziekenfondsen rond het betrekken van de mantelzorg in een palliatieve zorgcontext en een webinar in samenwerking met het VVSG gericht op maatschappelijk werkers van de lokale besturen rond het betrekken van mantelzorgers bij scharniermomenten.

Psychosociale ondersteuning van mantelzorgers

Via Psycho-educatie worden mantelzorgers gesprekstechnieken aangereikt om met complexe zorgsituaties om te gaan, om op die manier de informele zorg te versterken en zo de draaglast in evenwicht te kunnen houden.

- Ondersteunen en begeleiden van 7 zorgraden binnen de [eerstelijnszones](#) om mantelzorgers aan te spreken die we niet of moeilijk met het reguliere aanbod bereiken. In 2024: Jonge mantelzorgers (8-14 jaar) van KOPP⁷ en KOAP⁸ kinderen, mantelzorgers van personen met (psychische) kwetsbaarheid, ouders van kinderen met een beperking en mantelzorgers van personen met een beperking die thuis wonen of alleen wonen
- Vanuit een transversale insteek koppeling met de Eerstelijns Psychologische functie
- Opmaken van een inventaris op www.mantelzorgers.be voor psychosociale ondersteuning in de buurt, via een koppeling met de Sociale Kaart.

⁷ Kinderen van Ouders met psychisch probleem.

⁸ Kinderen van Ouders met een afhankelijkheidsprobleem

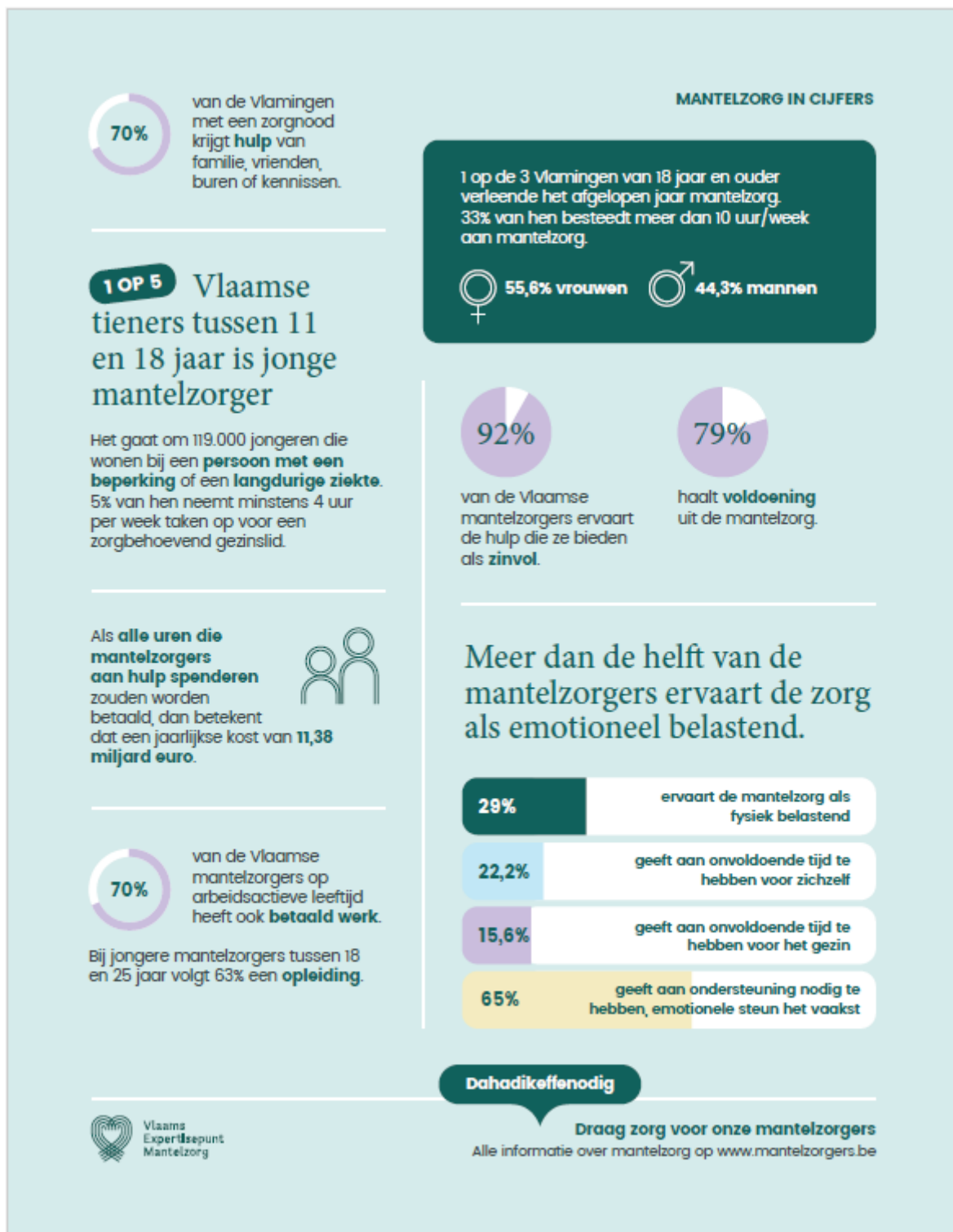
www.mantelzorgers.be

- Optimalisering van de website www.mantelzorgers.be op basis van gebruikersonderzoek bij mantelzorgers. Met de website als centraal informatiepunt bieden we een antwoord op de versnippering van informatie rond mantelzorg, en wijzen we mantelzorgers en professionals een weg in die informatie.

Communicatie en sensibilisering

- Ontwikkeling van overkoepelend campagneconcept ('#dahadikeffenodig') en campagnematerialen met behulp van een communicatiebureau.
- Algemene en doelgerichte sensibilisering rond mantelzorg gedurende 2024, met als doelstelling meer (zelf)(h)erkenning en ondersteuning van mantelzorgers. (D.i. de lancering van de #dahadikeffenodig-campagne in januari, Dag van de Mantelzorg in juni, top topical in media...). Zie ook projectcampagnes rond jonge mantelzorg, en mantelzorg en werk. Sensibilisering gebeurt onder meer door PR-activatie, met ondersteuning van een PR-bureau.

Infographic Mantelzorg – algemeen

Betrokken stakeholders Vlaams Mantelzorgplan 2022–2024

Jonge mantelzorgers	<ul style="list-style-type: none">• ZoJong!• Agentschap Opgroeien• Vlaamse Jeugdraad• Familieplatform• Vlaamse Hogescholenraad• Vlaamse interuniversitaire raad• Departement Onderwijs• Vlaamse Vereniging van Studenten• Nederlandstalig Platform voor Thuisverpleegkundigen (NPTV)• Erasmus Hogeschool Brussel• Hogent• Samana• Steunpunt Mantelzorg
Werk en Mantelzorg	<ul style="list-style-type: none">• VOKA• Verso• Boerenbond• ACV• ABVV• Departement WSE• RVA• Howest• WVLmanteltmee• Magenta• Mantelzorgnetwerk• Coponcho• Thomas More
Participatie en empowerment (scharniermomenten en psychosociale ondersteuning)	<ul style="list-style-type: none">• VVSG• Zorggezind• Zorgnet-Icuro• VAPH• CAW• Psyche• Similes• VICO• Liever Thuis• Coponcho• Okra Zorgrecht

<p>Administratie en rechten</p>	<ul style="list-style-type: none"> • VICO DMW • VICO Zorgkas • VVSG • Community Health Workers • SAAMO • FOD Sociale Zekerheid • Solidaris • Coponcho
--	---

Monitoringcomité

<p>Volgt de uitvoer van het Mantelzorgplan 2022-2024 op en fungeert als stuurgroep. De bovenstaande programma-groepen krijgen daarbij een hoge mate van autonomie om het plan uit te voeren.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vlaams Instituut voor de Eerste Lijn • Departement Zorg • Kabinet Welzijn, Volksgezondheid, Gezin • Erkende mantelzorg- en gebruikersverenigingen • Departement Onderwijs • Departement Werk en Sociale Economie • Departement Jeugd, Cultuur en Media
--	--

Contactgegevens in verband met deze nota

Coponcho	Sint-Jansstraat 32 1000 Brussel www.coponcho.be info@coponcho.be
Liever Thuis LM vzw	Livornostraat 25 1050 Brussel www.lieverthuislm.be lieverthuis@lm.be
Mantelzorgnetwerk	Remylaan 4b 3018 Wijnmaal-Leuven www.mantelzorgnetwerk.be mantelzorgnetwerk@samenferm.be
Okra- Zorgrecht	Haachtsesteenweg 579 1030 Schaarbeek www.okra.be zorgrecht@okra.be
Samana vzw	Haachtsesteenweg 579 PB 40 1031 Brussel www.samana.be/mantelzorg mantelzorg@samana.be
Steunpunt Mantelzorg vzw	Sint-Jansstraat 30 1000 Brussel België www.steunpuntmantelzorg.be info@steunpuntmantelzorg.be
Vlaams Expertisepunt mantelzorg	Werking opgenomen binnen VIVEL Lakensestraat 76, 1030 Brussel www.mantelzorgers.be info@expertisepuntmantelzorg.be